

Atråvård jakt. Många vill jaga och fiska i fjällen, men otydliga lagar har lett till delade meningar om hur jakt- och fiskerätten egentligen ser ut. Jakt- och fiskerättsutredningen har försökt reda ut vad som gäller.

Nya tider för jakten och fisket

Hela detta nummer av FjällFokus ägnas åt att sammanfatta och åskådliggöra den statliga utredningen om jakten och fisket i lappmarkerna och på renbetesfjällen. Trots en del svårigheter har utredningen nått en bred samstämmighet kring en rad viktiga frågor.

Utredningen konstaterar bland annat att

- det finns en väl belagd samisk jakt- och fiskerätt, särskilt stark på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen.
- jakt- och fiskerätten inom lappmarkerna i Västerbotten och Norrbotten och på renbetesfjällen i Jämtland är delad mellan markägare och sameby-medlemmar.
- sameby-medlemmarna bör få hantera sin jakt- och fiskerätt på samma sätt som markägarna.

Utredningen föreslår därför att

- jakten och fisket skall förvaltas av samverkansföreningar i klart definierade samverkansområden.
- rösträtten i samverkansföreningarna ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen i Jämtland skall vara lika stor för markägarna som för sameby-medlemmarna.
- rösträtten i samverkansföreningarna mellan odlingsgränsen och lappmarksgränsen (det vill säga inom skogsbyarnas åretrunt marker) skall vara 25 procent för sameby-medlemmarna och 75 procent för markägarna.
- ansvarsfördelningen mellan länsstyrelser och samverkansföreningar skall spegla att det är fråga om en lokal förvaltning. Föreningarna skall därför fatta de viktigaste besluten om den lokala jakten och fisket. Länsstyrelserna skall se till att föreningarna bildas och sedan spela en roll som tillsyns- och stödorgan.

- det skall bildas ett utvecklingsråd för jakt och fiske i fjällområdet. Rådets uppgift skall vara att stödja länsstyrelserna och samverkansföreningarna.

Samtliga företrädare för jakt- och fiskerättsintressen som har medverkat i utredningen, är positiva till de former av lokal förvaltning som föreslås. Däremot råder skilda uppfattningar om hur markägarnas och sameby-medlemmarnas rättigheter förhåller sig till varandra i fråga om styrka.

Den nuvarande lagstiftningen om rätten till småviltsjakt och handredskapsfiske på statens mark ovanför odlingsgränsen kommer innehållsmässigt inte att påverkas på något sätt av utredningens förslag.

Om utredningens förslag leder till ett riksdagsbeslut så ska den nya lagstiftningen kunna träda i kraft den 1 januari 2008. Sören Ekström, har varit regeringens särskilda utredare.

Konflikt kring luddig lagar

Den nuvarande lagstiftningen kring jakt- och fiskerätten i lappmarkerna och på renbetesfjällen är otydlig. Vitt skilda tolkningar har gjorts. Resultatet har blivit olika rättsuppfattningar som skär sig mot varandra.

Rätten till jakt och fiske i lappmarkerna och på renbetesfjällen är av stor betydelse för livskvaliteten för såväl samebymedlemmar som andra orsbor och besökande. Jakt- och fiskerätten har också ett stort ekonomiskt värde för många hushåll och företag. Men det har också länge funnits delade uppfattningar om hur rätten egentligen ser ut.

Orsaken är att lagstiftningen, och därmed regelverket som behandlar frågan, varit mycket oklar. En dubbel jakt- och fiskerätt (ofta kallad dubbelregistrering) har praktiserats inom stora delar av området, vilket ytterligare spärrat på oklarheterna och dessutom skapat säkerhetsproblem.

Egna rättsuppfattningar

I avsaknad av en klar och tydlig lagstiftning har det allmänna rättsmedvetandet lösts upp. Olika grupperingar har formulerat sina egna rättsuppfattningar, vilka skär sig mot varandra. Det finns till exempel en gruppering som anser att det finns stora marker i lappmarkerna och på renbetesfjällen där samebymedlemmarna över huvud taget inte har någon jakt- eller fiskerätt. En annan grupp erkänner visserligen en delad rätt, men förutsätter att markägarrätten är mycket starkare än samebymedlemmarnas rätt. En tredje

Laddat. Olika grupper uttrycker en djup och stark känsla av att just deras sätt att se på saken är sant och rättvist.

grupp menar att rätten till jakten och fisket i första hand ligger hos samebymedlemmarna, eftersom samerna är ett urfolk som kom hit först. Till sist finns en fjärde grupp som säger att samebymedlemmar har en ensam jakt- och fiskerätt, särskilt ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen.

Alla dessa grupperingar uttrycker en djup och stark känsla av att just deras sätt att se på saken harmoniserar med ett sunt rättsmedvetande.

Det finns också fler faktorer som ytterligare komplicerar situationen kring jakten och fis-

ket. Ofta blandas äganderätten till marken ihop med rätten till jakt och fiske. Dessutom finns en intern motsättning mellan renägande och icke renägande samer.

– Det allmänna stämningsslaget, med de oerhört starkt delade meningarna som finns i den här frågan, har under lång tid lett till att staten har undvikit att ta ställning till det här problemet. Frågan är nu om kraften finns för att åstadkomma en nödvändig förändring, säger Sören Ekström.

Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag enligt regeringens kan delas upp i fem delar, nämligen att

1. så långt det är möjligt klarlägga grunderna för och omfattningen av samebymedlemmars och markägares rätt till jakt och fiske inom lappmarkerna och på renbetesfjällen;
2. utvärdera hur bestämmelserna om den s.k. dubbelregistreringen av älgjaksområden inom lappmarkerna och på renbetesfjällen tillämpats och vid behov föreslå ändringar med syfte att förbättra olika jägaregruppers möjligheter att bedriva älgjakt, varvid säkerheten och samverkan skall främjas;
3. överväga vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra samarbetet om jakten och fisket mellan markägare, samebymedlemmar och nyttjanderättshavare;
4. analysera vilka hinder som skall tas bort för att kronomarken ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen skall kunna omfattas av lagstiftningen om viltvårdsområden och fiskevårdsområden;
5. överväga behovet av åtgärder som även i övrigt kan underlätta en samförvaltning av jakt- och fiskeresurserna inom renskötselområdet.

Utredningens sammansättning

Ordförande:

Sören Ekström, före detta generalsekreterare

Sekreterare:

Nina Nordengren, hovrättsassessor

Biträdande sekreterare:

Bror Saitton, departementssekreterare

Sakkunniga:

Birgitta Eilemar, departementsråd på Justitiedepartementet
Bjarne Örnstedt, ämnesråd på Jordbruksdepartementet

Experter som biträtt utredningen:

Per Gustav Idivuoma (Svenska Samernas Riksförbund), Håkan Jonsson (Sametinget), Lena Ruth Jonsson (Sametinget), Lars-Göran Lövgren (Skogsindustrierna), Stefan Nyström (Sportfiskarna), Lotta Samuelson (WWF), Bo Toresson (Svenska jägareförbundet), Börje Waldebring (LRF), Tomas Willebrand (Sveriges lantbruksuniversitet).
Carina Nyström (Jägarnas Riksförbund) deltog i utredningens arbete fram till våren 2005, då hon ersattes av Solveig Larsson. Bertil Bengtsson (professor och f.d. justitieråd) har deltagit i utredningens arbete som adjungerad expert från våren 2005.

Stark samisk rätt till jakt och fiske

Samebymedlemmarnas rätt till jakt och fiske är stark såväl ovanför som nedanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Det slås fast i utredningens juridiska bedömning.

I jakt- och fiskerättsutredningens slutbetänkande påpekar Sören Ekström att hans juridiska bedömningar visserligen inte kan jämföras med ett domstolsavgörande. Samtidigt påpekar han att de är resultatet av ett omfattande arbete där en rad ledande jurister medverkat. På så sätt markerar han att utredningens slutsatser och förslag vilar på en stabil juridisk grund.

Marken ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen

Utredningens juridiska analys visar att samebymedlemmarnas andel av jakt- och fiskerätten på den statliga marken ovanför odlingsgränsen i lappmarkerna och på renbetesfjällen är minst lika stor som markägarens. Den kan också mycket väl vara större. Om samebymedlemmarnas rätt tenderar att vara större än markägarens så vägs detta emellertid upp av att markägaren har ett bredare ansvar för de mycket stora marker det handlar om än vad samebymedlemmarna har. Den slutliga bedömningen är att jakt- och fiskerätten på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen är jämnt fördelad mellan markägare och samebymedlemmar. På den övriga marken ovanför odlingsgränsen gäller att andelarna är jämnt fördelade mellan markägare och samebymedlemmar.

Marken nedanför odlingsgränsen

När det gäller marken nedanför odlingsgränsen i lappmarkerna konstaterar utredningen att samebymedlemmarnas rätt är svagare än ovanför. Anledning är att staten tidvis accepterat att samebymedlemmarna haft en ensamrätt på en stor del av markerna ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen, och att staten aldrig tycks ha accepterat detta nedanför odlingsgränsen. Det är bara den statliga marken ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen som betecknats som avsatt till "lapparnas uteslutande begagnande". Utredningen konstaterar också att samebymedlemmarna nedanför odlingsgränsen saknar det särskilda skydd för rennäring och jakt som samebymedlemmarna enligt rennärlagen har ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Sören Ekströms slutsats är att jakt- och fiskerätten är delad mellan samebymedlemmar och markägare, men att det även här finns anledning att ta hänsyn till det bredare

Viktiga gränser. Utredningen konstaterar att jakt- och fiskerätten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen är jämnt fördelad mellan markägare och samebymedlemmar. När det gäller marken nedanför odlingsgränsen i lappmarkerna är samebymedlemmarnas rätt obestridbar, men svagare.

förvaltningsansvar för markerna som markägarna har. Hans slutliga bedömning är därför att samebymedlemmarnas jakt- och fiskerätt nedanför odlingsgränsen är mindre än markägarens. Det påpekas dock i utredningen att även detta innebär en påtaglig förbättring för samebymedlemmarna jämfört med dagens situation.

Laddad och ifrågasatt

Idag jagar och fiskar samebymedlemmar endast undantagsvis på privat mark. Skälet är att samebymedlemmarnas jakt- och fiskerätt på denna mark är mycket laddad och ifrågasatt, trots att det enligt utredningen inte råder några som helst juridiska tvivel om att de har en jakt- och fiskerätt. Samebymedlemmarnas jakt- och fiskerätt på mark som ägs av privatpersoner är så konfliktfylld att Sören Ekström har övervägt frivillig inlösen. Han påpekar att det är allvarligt att samebymedlemmar inte har kunnat utnyttja sina rättigheter på vissa marker. Men han är samtidigt tveksam till att lösa in rättigheter på grunden att de inte respekteras. Bland många markägare finns en positiv inställning till en sådan inlösen. Företrädare för samerna menar att de inte vill medverka

till en permanent lösning i form av inlösen. Anledningen är att de av hänsyn till kommande generationer inte vill "sälja ut" rättigheterna.

Upplåtelse med mera

Samebymedlemmarnas jakt- och fiskerätt ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen i Jämtland är en fullvärdig rätt, på samma sätt som markägarnas jakt- och fiskerätt. Det är alltså inte så att samebymedlemmarnas jakt- och fiskerätt är underordnad markägarens. Dessutom kommer utredningen i sin juridiska analys fram till att utmark ska definieras som motsatsen till inäga. Det innebär att det inte heller finns någon kraftig geografisk begränsning i samebymedlemmarnas jakt- och fiskerätt.

Idag är samebymedlemmar förbjudna att själva upplåta sin jakt- och fiskerätt. Detta skall istället skötas av staten. Sören Ekström konstaterar att det bakom denna ordning ligger en i dag otidsenlig uppfattning, nämligen att samerna saknar förmåga att hantera dessa frågor. Hans slutsats är därför att upplåtelseförbudet är direkt olämpligt att behålla.

- Lappmarksgräns
- Odlingsgräns
- Renbetesfjäll

Utredningens förslag till nyordning består av tre huvuddelar. För det första en omfattande samverkan kring jakten och fisket i åretruntmarkerna. För det andra en långt gående decentralisering. För det tredje ett nytt utvecklingsråd. Däremot föreslås inga förändringar på samebyarnas vinterbetesmarker.

Omfattande samverkan inom åretruntmarker

UTREDNINGEN FÖRESLÅR att all mark och alla vatten (med undantag av åker, äng eller trädgård) inom samebyarnas åretruntmarker ska ingå i samverkansområden inom vilka samverkansföreningar, med årsmöten och styrelser, ska svara för jakt- och fiskeförvaltningen. Utgångspunkten är att det är de som har jakt- och fiskerätt, det vill säga markägare och samebymedlemmar, som ska samverka. Bakgrunden är att utredningen i sin juridiska analys har slagit fast att jakt- och fiskerätten i lappmarkerna och på renbetesfjällen är delad mellan markägare och samebymedlemmar. Den har också konstaterat att båda parter bör ha samma rätt att upplåta sin jakt och sitt fiske, vilket kan skapa en absurd situation om det tillämpas var för sig och fullt ut.

Röstfördelning

För marken ovanför odlingsgränsen i lappmarkerna och på renbetesfjällen i Jämtland föreslår utredningen att samebymedlemmarna ska ha hälften av rösterna. Övriga röster ska fördelas mellan staten och de privata markägarna utifrån en arealberäkning. För skogssamebyarnas åretruntmarker nedanför odlingsgränsen föreslår utredningen att samebymedlemmarna ska ha 25 procent av rösträtten. Precis som ovanför odlingsgränsen skall övriga röster fördelas mellan markägarna utifrån en arealberäkning. Samtliga företrädare för dem som har jakt- och fiskerätt i området, och som har medverkat i utredningen, är positiva till de former av lokal förvaltning som föreslås. Däremot råder delade meningar om hur markägarnas och samebymedlemmarnas rättigheter förhåller sig till varandra i fråga om styrka.

Lokalt förankrad organisation

I utredningen nämns att ett lämpligt antal samverkansområden är ett tiotal, kanske tre vardera i Jämtlands och Västerbottens län och fyra-fem i Norrbottens län. Det innebär att varje samverkansområde kommer att omfatta ett antal samebyar och de markägare som ryms inom samverkansområdets gränser. När det gäller storleken på samverkansföreningarnas styrelser nämns siffran nio personer plus suppleanter.

I utredningen betonas också vikten av att styrelserna så långt som möjligt blir lokalt förankrade. Ordföranden bör till exempel vara bosatt i någon av de kommuner som samver-

kansområdet ligger i. Ordföranden väljs av stämman och det fordras tre fjärdedelar av rösterna för att en kandidat skall bli vald.

Föreningarnas uppgifter

Samverkan erbjuder möjligheter att lösa de problem som den delade jakt- och fiskerätten för med sig. Samtidigt konstaterar utredningen att en gemensam jakt- och fiskeförvaltning i samverkansföreningar innebär vissa begränsningar för såväl markägare som för samebymedlemmar.

Endast samverkansföreningarna kommer till exempel att få upplåta jakt- och fiskerätten. Föreningarna ska också kunna besluta att alla medlemmar oberoende av fastighetsgränser får jaga och fiska i hela området eller i del av området (områdesjakt/områdesfiske) antingen var för sig eller alla tillsammans (gemensamhetsjakt). En annan möjlighet är att föreningarna delar upp jakten och fisket geografiskt eller tidsmässigt mellan olika grupper.

Samverkansföreningarna ska också ta fram en plan som beskriver principerna för vilt- och fiskevård, jakt och fiske, och för upplåtelser i området. Planen ska godkännas av länsstyrelsen.

När det gäller älgjakten kommer samverkansföreningarna att ha stor frihet. Däremot har inte föreningarna lika stor frihet när det gäller småviltjakten och handredskapsfisket. Där övertar samverkansföreningarna länsstyrelsernas ansvar, det vill säga en skyldighet att upplåta småviltjakt och handredskapsfiske på samma sätt som idag.

Samverkansföreningarna föreslås få förfoga fritt över de intäkter som jakt- och fiskeupplåtelse ger. Samtidigt blir det även föreningarna som får ansvara för kostnaderna för administration, vilt- och fiskevård samt bevakning.

Fisket kommer efter

Sören Ekström har gått fisket till mötes genom att föreslår ett etappvis genomförande av reformen. Vinsterna med att föra in fisket i samverkan tre år efter jakten är att det finns en längre förberedelsestid. Dessutom kan vunna erfarenheter tillgodogöras fisket och en koncentration kan ske på fiskets speciella förutsättningar i en andra etapp.

Länsstyrelser o

UTREDNINGEN FÖRESLÅR att länsstyrelserna får ett tillsyns- och stödansvar i förhållande till samverkansföreningarna. De skall bland annat...

- fatta beslut om indelningen i samverkansområden och bildande av samverkansföreningar
- fastställa stadgarna i samråd med medlemmarna
- utöva tillsyn över samverkansföreningarnas verksamhet
- godkänna de av föreningarna föreslagna vilt- och fiskevårdsplanerna
- utse ordförande i de fall då föreningsstämman inte lyckas uppnå den nödvändiga trefjärdedelsmajoriteten
- följa prisutvecklingen för upplåtelser och uppmärksamma regeringen på tendenser till oskäliga prishöjningar
- besluta om älglicensområden
- fatta ramlicensbeslut beträffande älgjakten (dvs. besluta om det totala antalet älgar som får skjutas inom området)
- besluta om jakttider under vissa givna förutsättningar

Länsstyrelserna bör också ta initiativ till överläggningar med samverkansföreningarnas styrelser för att undersöka vilka samordningsvinster som kan göras när det gäller kompetens i sakfrågor samt administrativa frågor.

UTREDNINGEN FÖRESLÅR också att det som

Fjällfågel. Samverkansföreningarna kommer att ha större frihet att styra över älgjakten än över småviltjakten. Utredningen föreslår nämligen endast en organisatorisk förändring av småviltjakten och handredskapsfisket.

och råd skall stödja och utveckla

ett stöd för den framtida förvaltningen av vilt- och fiskeresurserna i fjällområdet bör bildas ett utvecklingsråd. Rådet skall spela en central roll vid genomförandet av de nya regler som blir följden av ett eventuellt framtida riksdagsbeslut. Rådets främsta uppgifter bör vara att...

- följa jaktens och fiskets utveckling i fjällregionen
- följa och utvärdera jaktens och fiskets påverkan på miljön i fjällområdet
- följa hur gällande lagstiftning och föreskrifter följs
- genom utredningsarbete, forskning och försöksverksamhet utveckla praktiska former för lokal samförvaltning inom jakt och fiske
- stimulera och skapa incitament för en sådan samverkan
- vara ett forum förändringsarbete, konflikt- och problemhantering
- skaffa sig en samlad bild av upplåtelser av jakt- och fiskerätt, liksom av prisutvecklingen beträffande dessa upplåtelser

Enligt utredningen bör rådet bestå av företrädare för staten, markägarna i övrigt, samerna, naturvärden, samt jägarnas och sportfiskarnas organisationer i övrigt. Det skall vara behovet som styr, inte regelverket. Utredningen föreslår också att rådets ordförande skall utses av regeringen för att markera att det är ett nationellt råd.

Länsstyrelserna och utvecklingsrådet får själva komma överens om arbetsfördelningen dem emellan. Rådets styrka kommer att bli beroende av vilka resurser som de deltagande parterna vill skjuta till. Utredningen föreslår nämligen inte några nya pengar till detta nya samarbetsorgan.

Fjällfisk. Utvecklingsrådet ska bland annat följa jaktens och fiskets utveckling i fjällregionen.

Ingen förändring på vinterbetesmarker

UTREDNINGEN FÖRESLÅR INTE samverkansområden inom fjällsamebyarnas vinterbetesområden, även om de ligger ovanför lappmarksgränsen. Den främsta orsaken är att vinterbetesmarken utgörs av mycket stora områden där många fysiska personer äger mindre markområden.

Oomtvistad rätt

Däremot betonar Sören Ekström att det är ett problem att ett stort antal samebymedlemmar känner sig förhindrade att nyttja sina grundlagsskyddade rättigheter till jakt och fiske på vinterbetesmarken ovanför lappmarksgränsen. Att de har denna rätt mellan den 1 oktober och 31 april har inte ifrågasatts av någon av de juridiska experter som deltagit i utredningsarbetet.

När nu utredningen konstaterat att denna rätt finns, uppstår en risk att samma problem med dubbelregistrering som idag finns ovanför odlingsgränsen också uppstår nedanför samma gräns. För att undvika detta förordar utredningen att man ska sätta sig ner tillsammans, markägare och samebymedlemmar, för att resonera om hur samebymedlemmarna skall kunna utnyttja sin rätt.

Särskilt ansvar

Ett särskilt ansvar för att finna konkreta lösningar faller på de större markägarna eftersom de rimligen också har de största möjligheterna att finna sådana praktiska lösningar.

Utredningen konstaterar att det lämpligaste är att tillämpning och efterlevnad av gällande lagstiftning diskuteras lokalt och att länsstyrelserna följer utvecklingen och tar nödvändiga initiativ.

Vad, när, hur, varför...?

I samband med att en utredning som denna läggs fram uppkommer naturligtvis tusen och en frågor – en del förutsägbara, andra mer oväntade. På detta uppslag redovisas några av de förstnämnda, med tillhörande svar från Sören Ekström.

Är det så att du vill riva upp reformen från 1993 och att småviltjakten och handredskapsfisket i fjällen kommer att stängas för vanligt folk?

– Nej, inte alls. Den förändring som är föreslagen är bara organisatorisk. Det ansvar som hittills har legat på länsstyrelserna föreslås istället ligga på samverkansföreningarna. Innehållsmässigt kommer varken småviltjakten eller handredskapsfisket att påverkas på något sätt.

Har utgångspunkten för utredningens arbete varit att samebymedlemmar har ensamrätt till jakt och fiske ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen?

– Nej.

Föreslår utredningen att samebymedlemmarna ska ha merparten av inflytandet i samverkansföreningarna?

– Nej, utredningen föreslår att inflytandet på samverkansföreningarnas årsmöten skall vara lika stort för samebymedlemmar och markägare ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Ordföranden skall dessutom väljas med en kvalificerad majoritet (det vill säga 2/3) och förutsätts därför ha ett brett förtroende i hela samverkansföreningen.

Har alla samer samma rätt till jakt och fiske som samebymedlemmar har?

– Nej, staten har i rennäringslagen klargjort att det finns en samisk jakt- och fiskerätt, men staten har också i samma lag sagt att det är samebymedlemmarna som ska utöva den. Såvitt jag förstår har staten tagit denna ställning eftersom man har sett att det finns

ett samband mellan jakten, fisket och rennäringen.

Föreslår utredningen att dubbelregistreringen ovan odlingsgränsen skall upphöra, men att densamma införs nedom odlingsgränsen?

– Jag föreslår att den ska upphöra ovanför odlingsgränsen och på åretruntmarkerna nedanför odlingsgränsen. Jag föreslår däremot inga förändringar i förhållande till idag på fjällsamebyarnas vinterbetesmarker mellan odlingsgränsen och lappmarksgränsen. Där finns en jakt- och fiskerätt för samebymedlemmar, men idag utnyttjas den väldigt lite. I den mån samebymedlemmar vill utnyttja den får man försöka lösa det genom lokala överläggningar och samtal. Vi föreslår också att länsstyrelserna skall bistå i sådana samtal.

Hur ska olika intressen som hittills haft svårt att komma överens kunna hålla sams och jobba konstruktivt tillsammans i samverkansföreningar?

– Därför att de får ett ökat ansvar och för att det skulle vara genant om inte olika intressen i en och samma bygd kan samarbeta. Hela Norrlands inland är ett område som är utsatt för väldigt stora påfrestningar med avfolkning och problem när det gäller sysselsättning, näringslivsutveckling, ålderstruktur, och annat. Det gäller att alla måste lära sig att samarbeta. Det här kan vara ett första bra sätt att på ett mycket konkret sätt samarbeta om ett viktigt område. Om det visar sig att det inte går, då skulle jag bli mycket pessimistisk när det gäller hela utvecklingen i Norrlands inland.

Vad händer om en samverkansförening inte fungerar?

– Då kan länsstyrelsen se till att föreningen upphör, och länsstyrelsen övertar ansvaret för förvaltningen av samverkansområdet. Ambitionen skall då vara att så snart som möjligt bilda en ny samverkansförening för området.

Skall en samverkansförening kunna sälja jakten och fisket till svenska eller utländska entreprenörer som därigenom får en exklusiv rätt?

– Ja, samverkansföreningarna skall ha ansvar för upplåtelse och kan göra uppgörelser med till exempel en stor markägare. Föreningarna har också rätt att göra upp med en entreprenör, till exempel en hotellägare, om att han/hon skall sköta upplåtelse. Föreningen kommer dock alltid att vara den som har ansvaret. Det finns dessutom några grundläggande saker som föreningarna alltid är skyldiga att garantera, nämligen att försörja egna medlemmar, övriga ordsbor och tillresande jägare och fiskare med jakt- och fiskemöjligheter.

Finns det någon risk för att en samverkansförening säljer hela ripjakten inom sitt område till en utländsk entreprenör som sedan bedriver en ytterst exklusiv jaktturism i området?

– Om en samverkansförening har för avsikt att göra det så måste den skriva det i sin vilt- och fiskevårdsplan, och då får inte länsstyrelsen godkänna planen. Det finns inte någon som helst risk för att något sådant inträffar.

Varför föreslår utredningen att samebymedlemmarna som är så få, ska få så stort inflytande över jakten och fisket?

– Därför att samebymedlemmarnas jakt- och fiskerätt är ett resultat av både rennäringslagstiftningen och urminnes hävd. Det är en kollektiv rätt som samebymedlemmarna har, och som bygger på en historisk och laglig bakgrund. Rätten gäller för samebymedlemmarna om de är lika många som idag, eller om de är dubbelt så många som idag, eller fem gånger så många som idag. Den blir varken större eller mindre oavsett hur många de är.

Rennäringspolitiska kommittén har föreslagit att samebyarna skall öppnas för även icke renskötande samer. Finns det inte en risk för överutnyttjande av vilt- och fiskresurserna om samebymedlemmarna mångdubblas?

– Nej, det tror jag inte. För det första är det långt ifrån säkert att förslaget går igenom. Om samebymedlemmarna ändå mångdubblas, så har samverkansföreningarna ett ansvar, genom sina vilt- och fiskevårdsplaner, för att varken viltet eller fisken överutnyttjas.

Vilken roll har FjällMistra spelat i utredningen?

FjällMistra har på flera sätt medverkat i Jakt- och fiskerättsutredningen. För det första handlar det om personer som är engagerade i både FjällMistra och utredningen. **Sören Ekström** har varit utredningens ordförande. Han är också ordförande i FjällMistras styrelse. **Bo Toresson** (nominerad av Jägareförbundet) och **Lena Ruth-Jonsson** (nominerad av Sametinget) har fungerat som experter i utredningen. Båda är också ledamöter i FjällMistras styrelse. **Tomas Willebrand**, programchef i FjällMistra, har även han fungerat som expert i utredningen. Han har skrivit bakgrundskapitlet om jakt och fiske i lappmarkerna och på renbetesfjällen (kapitel 5), delvis med hjälp av material som tagits fram inom FjällMistra.

Utredningen har naturligtvis också följt aktuell forskning, bland annat den som gjorts inom ramen för FjällMistra. FjällMistras forskning som följts med särskilt intresse är bland annat **Camilla Sandströms** och **Anna Zachrissons** (Umeå universitet) studier kring förvaltning av gemensamma naturresurser samt länsstyrelsernas förvaltning av jakt- och fiskefrågor. Likaså **Öje Danells** (SLU) och hans medarbetares forskningsarbete kring rennäringen, samt **Göran Salmonssons** (Södertörns högskola) forskning om historiska dimensioner av fjällregionens äganderättsfrågor.

Utredningens slutsatser och förslag är dock inte FjällMistras!

Varför får fisket vänta? Utredningen föreslår att införandet av förslagen skall ske stegvis, med jakten först och fisket sedan.

Finns det någon risk att makten i samverkansföreningarna hamnar hos markägare som inte är lokalt förankrade?

– Ja, i den meningen att det finns många företag, framför allt skogsbolag, som äger mark. Jag har försökt stimulera en lokal representation i samverkansföreningarnas styrelse. Jag anser till exempel att ordföranden i samverkansföreningarna bör hämtas lokalt. Den som skall företräda dem som äger mindre markområden och skogsallmänningarna skall vara hämtad lokalt ifrån. Skogsbolagen och länsstyrelserna bör eftersträva en lokal förankring även från markägarsidan. Många av de här organen har lokalt verkande personer som skulle kunna ingå i styrelserna. Utöver det så är samebymedlemmarna lokalt rekryterade, så jag utgår från att det alltid kommer att vara en lokal majoritet. Men det kan också finnas företrädare för skogsbolagen som kommer från något annat håll.

Hur hanterar ni de små markägarna och medlemmarna i allmänningsskogarna?

– Jag ser att den gruppen är oerhört viktig i hela det område som vi har utrett, eftersom det är en grupp som dels företräder Ortsbefolkningen och dels utför ett omfattande arbete när det gäller vilt- och fiskevård. Jag föreslår därför att det skall finnas en företrädare för de små markägarna och allmänningsskogarna samt dödsbon (om dessa äger mark i området) i styrelsen i varje samverkansområde. Det är ett slags minoritetsskydd som införts på det sättet.

Många av dem som bor ovanför odlingsgränsen är varken markägare eller samebymedlemmar, hur tillgodoser utredningen deras behov?

– Jag har konstaterat att samverkan handlar om samarbete mellan dem som har jakt- och fiskerätt. Av rättsliga skäl måste det därför bli så att samverkansföreningarnas styrelser och årsmöten består av markägare och

samebymedlemmar. Det finns alltså ingen formell representation för de ordsbor som varken är markägare eller samebymedlemmar. Men sköter man en samverkansförening på rätt sätt, så har man givetvis en fungerande kommunikation med den lokala befolkningen i övrigt. Inte minst kommer det att vara ett ansvar för styrelsen i föreningen att försöka hålla kontakten med kommunen, jägarnas och fiskarnas organisationer, och med övrig lokalbefolkning.

Kan en privat markägare som inte vill vara medlem i samverkansförening välja att ställa sig utanför?

– Nej.

I utredningen står det att samverkansföreningarna är en typ av samförvaltning. Har samförvaltning av naturresurser provats tidigare någon gång i Sverige?

– Ja, samförvaltning förekommer till exempel i vilt- och fiskevårdsområden. I dessa har man slutit sig samman för att gemensamt förvalta de resurser som finns, och det handlar om ett mycket stort antal sådana områden som finns i Sverige idag. Samförvaltning är alltså en väl beprövad metod, men bara i vissa sammanhang.

Vad innebär förslaget om samverkansföreningar för existerande vilt- och fiskevårdsområden?

– Samverkansföreningarna övertar deras arbetsuppgifter. Det går inte att lagra de här två systemen på varandra. På samma sätt kommer delar av de existerande lokala samråden om älgjakten att kunna skötas inom samverkansområdet.

Varför föreslår utredningen att införandet av förslagen skall ske stegvis, med jakten först och fisket sedan?

– Det finns två skäl. Det ena är att det finns en oro bland sportfiskarna att fiske- och

fiskevårdsfrågorna skall komma i skymundan eftersom intresset för jakten och viltvården i det här området är så stort. Konflikterna har också varit betydligt större när det gäller jakten och viltvården än när det gäller fisket och fiskevården. Det andra skälet är att det här är en stor reform som på många sätt kommer att bli svår att genomföra, och då kan det vara en fördel att ta den ena delen av reformen först och sedan låta den andra delen av reformen vänta i några år.

Tycker du att utredningens slutsatser och förslag är rättvisa?

– Min uppgift har inte varit att säga vad som är rättvist och inte rättvist på ett djupare plan. Jag har haft att beskriva hur nuvarande lagstiftning i kombination med urminnes hävd kan och ska tolkas.

Vilka är vinnare och vilka är förlorare när man ser till utredningens slutsatser och förslag?

– Det finns vinnare eftersom mitt förslag innebär att samebymedlemmarnas rättigheter kommer till tydligare uttryck än vad de har gjort hittills. Att förtydliga detta har ju varit ett av mina uppdrag. Också små markägare som får möjlighet att jaga och fiska inom större områden kan bli vinnare.

– Samtidigt får samebymedlemmarna ett större ansvar, till exempel att tillsammans med markägarna försörja Ortsbefolkningen med jakt- och fiskemöjligheter. Några förlorare skall det däremot inte behövas finnas. Sköts samverkansområdena på rätt sätt så ska de som hittills har jagat och fiskat ha lika goda möjligheter till jakt och fiske även i framtiden.

– Om dessutom samverkan fungerar bra kan hela bygder bli vinnare!

”Min svåraste utredning”

Skiljer sig den här utredningen på något sätt från dina tidigare utredningar?

– Ja, den här utredningen är den svåraste som jag någon gång har arbetat med. Synpunkterna på vad som är rätt skiljer sig åt väldigt mycket. Rättsuppfattningarna är olika helt enkelt. Dessutom råder ett visst mått av oförsonlighet mellan olika grupper. Det finns en intressekonflikt mellan samebymedlemmar och markägare om vem som har den största rätten till jakten och fisket. Konflikten kan ibland också få etniska inslag, eftersom uppdelningen mellan samebymedlemmar och markägare i sig är etnisk. Det här är ett av skälen till att jag tycker att samverkan är så nödvändig.

Är det något som varit särskilt positivt eller upplyftande under arbetet?

– Vårt eget arbete i utredningen har varit spännande på så sätt att företrädare för olika intressen och experter verkligen har ansträngt sig för att föra en dialog med varandra. Det har varit positivt och upplyftande.

Är det någonting som varit särskilt roligt?

– Nej, det skulle jag inte säga. Under hela det här arbetet har jag märkt att människor verkligen varit på sin vakt och oroats över de diskussioner vi har fört. Det har inte funnits den lätthet i det hela som det ibland kan finnas i utredningar.

– Det som jag kanske ändå kan säga har varit roligt och upplyftande är att jag har märkt att jag känner så många människor i det här stora området. Det har varit roligt att träffa alla de här människorna igen. Det har naturligtvis också underlättat en del av samtalen.

Är det någonting som du upplevt som negativt eller nedslående?

– En del grupper verkar ibland ha trott att jag har haft en hemlig agenda redan från början, vilket jag naturligtvis inte har haft. Jag har upplevt ett mycket stort krav på mig att vara neutral, att vara oväldig, att försöka hitta de svar och de lösningar som har de starkaste skälen för sig.

Varför valde Jägareförbundet att dra sig ur utredningsarbetet?

– Jägareförbundet har varit med hela tiden, och i många avseenden har förbundet samma uppfattning som jag. Den expert som förbundet nominerat är också positiv till mina förslag i stort sett rakt igenom. Ändå förstod jag under de sista månaderna av arbetet att förbundets ledning var på väg i en annan riktning i några avseenden. Därför har jag haft direktkontakt med dem och jag redovisar också Jägareförbundets syn i utredningen. Avgörande för förbundets avståndstagande har uppenbart varit att samebymedlemmarna föreslås få ett ökat inflytande.

Hur gick det till?

– Jag arbetade ända in i slutskedet med en kompromisslösning där jägarnas och fiskarnas organisationer skulle få ett större inflytande än de nu föreslås få. Min tanke var att de skulle få nominera egna ledamöter till sam-

Sören Ekström är född 1943. Han har bl.a. varit chefredaktör för Västerbottens Folkblad och Kyrkans tidning, departementsråd i Jordbruksdepartementet, statssekreterare i Civildepartementet och generalsekreterare i Svenska kyrkan. Han har också lett flera statliga utredningar, bl.a. Jakt- och viltvårdsberedningen och Rovdjursberedningen, samt Kommittén för Forum för Levande historia. Han är nu bl.a. ordförande i FjällMistra. Därutöver har han varit verksam i en rad kyrkliga utredningar och i flera företagsstyrelser.

verkansföreningarnas styrelser. Längre förde Jägareförbundets ledning och jag en mycket konstruktiv diskussion om detta, men så småningom ansåg man sig inte kunna vara med på den kompromisslösningen. Därför blev den inte av. Den lösning jag nu hamnat i, det vill säga att det är de som har jakt- och fiskerätt som samverkar, får väl också anses vara den från juridisk synpunkt mest korrekta.

Tycker du att regering och riksdag tidigare underlåtit att fatta nödvändiga beslut i frågor som rör de samiska frågorna?

– Ja, de senaste åren har det gjorts många utredningar om samiska frågor som inte har lett till några riksdagsbeslut, till exempel Rennäringspolitiska kommittén och ILO-utredningen. Min förklaring är att det här är ett mycket svårt område, inte minst därför att det finns lokala motsättningar i Norrlands inland som gör frågorna svårhanterade.

– Jag vill också ha sagt att uteblivna lösningar på de problem som finns inte alls bara drabbar samerna. Alla skulle ha nytta av att det gavs rejäla svar på de frågor som ställts.

Kommer regering och riksdag någonsin att ha ett komplett beslutsunderlag?

– Det kommer aldrig att finnas ett material där alla är överens. Det kommer alltid att finnas kunskapsluckor och bedömningsfrågor där riksdag och regering ändå måste ta sitt politiska ansvar och fatta beslut.

– Egentligen tror jag att det är nödvändigt att lägga samman alla de stora frågorna som rör rättigheter och skyldigheter för samebymedlemmar, övriga sameer och ortsbefolkning i övrigt och diskutera fram en samlad lösning. Alla måste ge och ta. Först då alla parter ser hur helhetslösningen ser ut - och då man inte behöver befara ytterligare ingrepp inom överskådlig tid - kan man någorlunda tryggt acceptera en lösning.

FJÄLL- FOKUS

Nr. 26, januari 2006
ISSN 1653-4700

Text, bilder och layout:

Anders Esselin, forskningskommunikatör FjällMistra, Skoglig zoökologi, SLU, 901 83 Umeå, 090-786 84 94, anders.esselin@szoook.slu.se

Tryck: Tryckeri City

FjällFokus är forskningsprogrammet FjällMistras populärvetenskapliga nyhetsblad. Det utkommer åtta gånger per år med en tryckt upplaga på mellan 1 000 och 5 500 exemplar. FjällFokus har också ca 200 elektroniska prenumarer, plus ett antal läsare som laddar ner FjällFokus som PDF-fil på FjällMistras hemsida.

FjällMistras arbete ska resultera i ett effektivare mångbruk av naturresurser i fjällområdet. Målet är att ta fram kunskap och planeringssystem som kan bidra till en långsiktigt hållbar utveckling i fjällen och som kan bidra till att de konflikter som finns mellan olika naturresursanvändare i fjällen blir lättare att hantera.

FjällMistra är ett av ett 20-tal stora forskningsprogram inom Mistra (Stiftelsen för miljöstrategisk forskning).

Besök FjällMistras hemsida. Här finns gamla och nya FjällFokus samt andra publikationer att ladda ner som PDF-filer: www-fjallmistra.slu.se

Vill du veta mer om utredningen?

www.sou.gov.se/jaktfiskeratt

Sören Ekström, tel: 070-348 41 51
soren.ekstrom@brf-elefant.se
Nina Nordengren, tel: 070-519 02 38
nina.nordengren@agriculture.ministry.se

Tyck till om utredningen!

Mejla dina kommentarer om utredningens problembeskrivning, slutsatser och förslag till anders.esselin@szoook.slu.se. Inskickade kommentarer kommer att publiceras på FjällMistras hemsida, och eventuellt också i nästa FjällFokus.